

УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО

Орган „Взаїмкої помочи галицьких
і буковинських учителів і учительок“.

Редагує: Комітет.

Відвічальний редактор:
НЕСТОР ПШЕПЮРСЬКИЙ.

Річник I.

Ч. 6. Львів, 15. Січня 1913.

Адреса Редакції і Адміністрації:
Львів, ул. Скарбківська ч. 33. II. пов.

З М І С Т:

Під важну хвилю дня.

Приймак: Еманципація — чи рема-
нація? (Уваги до статі Павла
Кирчова).

Вшануймо нашу національну честь,
вшануймо наше становище!

М-ий: Гарні цвітки з ниви нашого
шкільництва. (Конець.)

Проект поліпшення учительської плат-
ні. (Дальше.)

Програма і інструкція для органі-
заційної діяльності Відділів
окр. Т-ва „В. П. У.“

Про самопросвітні кружки.

Відозва краевого комітету.

Українські шкільні спори в Злучених
Державах північної Америки і
Канаді.

З ниви славянського шкільництва.

Всячина.

Повістки.

Оголошення.

Львів 1913.

З друкарні „Діла“ Львів, Ринок 10. (Дім „Просьвіти“).

Приймаєть ся передплату на „Письмо з Просьвіти“

на рік 1913.

Орган Тов. „Просьвіта“ є необхідним провідником в просьвітно-організаційних справах. „Письмо з Просьвіти“ виходить раз на місяць в обемі 32 стор. друку і містить: 1) статі в справах організації просьвітної роботи; 2) статі на ріжнородні теми відносно народної осьвіти і вихованя; 3) огляди просьвітно-організаційного руху на всіх українських землях; 4) огляди просьвітно-організаційного руху серед чужих народів; 5) Огляд діяльності Головного Виділу Тов. „Просьвіта“, його філій і читалень; 6) огляд популярних видавництв; 7) інформаційний відділ в справах просьвітно-організаційних.

„Письмо з Просьвіти“ є конечним в руках кожного громадянського діяча і робітника на народній ниві; орган Тов. „Просьвіти“ мусить находити ся в кожній філії і Читальні „Просьвіти“, його повинні передплачувати усі інші народні організації.

Адреса Редакції і Адміністрації: **Львів, ринок ч. 10.**

В адміністрації можна набути по ціні 3 кор. за примірник брошуровані річники „Письма з Просьвіти“ з рр. 1909, 1911 і 1912.

ПЕРЕЧИТАЙТЕ УВАЖНО!

У Львові виходить нова українська газета з численними образками, п. н.:

„ДОБРА НОВИНА“,

народна часопись, присвячена ширеню просьвіти і науки та суспільним і господарським справам.

„ДОБРА НОВИНА“ призначена для широких народних мас. Подає в найприступнійшій формі статі просьвітні, популярно-наукові, суспільні і господарські, вістки з біжучого політичного життя, важнійші події з цілого сьвіта, письма з краю і Америки, поради і поученя, образки, повістки, оповіданя, вірші, сьміховинки, загадки і т. и.

„ДОБРА НОВИНА“ виходить покищо що два тижні, а опісля буде виходити кожного тижня.

„ДОБРА НОВИНА“ коштує на цілий рік в Австрії 4 К., в Німеччині 4 марок, в Росії 2 рублі, в Америці (в Спол. Державах і в Канаді) 1 доляра і 50 центів.

Хто сейчас пришле гроші на „ДОБРУ НОВИНУ“, дістане зовсім даром дуже гарний і цікавий **Календар на 1913 рік.**

„ДОБРУ НОВИНУ“ повинні замовити собі всі товариства, кожда читальня і кождий, хто тільки вміє читати.

Гроші і письма для „ДОБРОЇ НОВИНИ“ посилайте на адресу: „Добра Новина“, у Львові, улиця Різьбарська ч. 5. (Lemberg, Austria.)

Виходить
1. і 15. каждо-
го місяця.

Редакція,
Адміністрація
і Експедиція
у Львові,
ул. Скарбківська
ч. 33. П. пов.

УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО

орган „Взаїмної Помочи галицьких
і буковинських учителів і учительок“.

Річна передпла-
та вносить:
для Австро-
Угорщини 8 К.,
для Росії 4 р.,
для Америки
і Канади 4 дол.

Реклямації нео-
печатані вільні
від почт.оплати.

Звичайні члени Товариства одержують журнал безплатно, а спомагаючі доплачують по 6 Кор. річно.

Під важну хвилю дня.

Наближається преважна, сказати можна — епохальна — хвиля для нас, галицького учительства.

Наближається хвиля, в якій маєтись рішити наша доля, наше жите-буте.

Наближається сей, непевний для нас, речинець — в якому стануть нам відомими висліди наших довголітних змагань і заходів, та безвпинної — а вельми важної і томлячої — боротьби.

Маємо на приміті речинець скликаня галицького сойму, який незабаром має послідувати.

При кінці грудня минушого року — політичні часописи рознесли були вістку, що краєві сойми нашої держави мають бути скликані в другій половині січня сього року. На одному із засідань віденського парламенту (при кінці грудня 1912 р.) президент міністрів, гр. Штірк, категорично заявив, що краєві сойми (а між ними й галицький) з найбільшою певністю зістануть скликані на день 4. або 5. лютого с. р. на п'ятиденні сесії, щоби мали доволі часу на полагоду цілої низки всіляких законів.

Галицький сойм — між иньшими — займатись ме виборчою реформою і санацією краєвих фінансів, **управильненем учительських платень** і багато иньшими, культурними і економічними справами.

Нас, галицько-народне учительство, як учителів і горожан австрійської держави, цікавлять і обходять передовсім дві головні і преважні справи, якими має займатись наш сойм в часі найближшої сесії, а саме: справа остаточного управильнення нам платні і виборча реформа.

Управильнення нам платні, яке має послідувати на найближшій соймовій сесії, се для нас справа вельми важна, — і тому то ми із запертим віддыхом, завмиранем серця, та у великій непевности дожидаємо тої хвилі. Кажемо у непевности, бо і справді ніхто з нас нині вже напевне не може сказати, — як саме сеся справа зістане полагодженою. Чи вийдемо ми з дотеперішньої нашої боротьби побідоносно, чи опять таки немилосердним ворогом переможені, прибиті горем, поневолені, скривджені в наших правах?...

Розв'язка ської загадки — поки що — вельми трудна. А що се друге більше правдоподібне, можна вносити вже хочаб із сього, що наміри наших верховних властей в останніх часах стались вже „публичною тайною“.

Ми були в повному праві, коли то ми в передовиці до ч. 4. нашого органа заявили нашу непевність і наше недовірюване в ділі остаточного управильнення платень народньому учительству. Се недовірюване основували ми на словах Ексц. маршалка гр. Голуховського, який вправді заявив був депутації, що поліпшене учительських платень має бути „вдоволяюче і видатне“, одначе виразно не висловив ся, яке воно буде, значить ся — чи вповні відповідати ме домаганням загалу нар. учительства.

І сталось... Сповнилось се, чого ми найбільше боялись. Деякі днівники напевне перевідали, що наші верховні власти ладять нам опять нову латанину платень, якій ще де-де далеко до наших постулятів, ухвалених на загально-краєвому вічу, яке відбулось у Львові як раз перед роком.

Плян ської нової латанини подаємо на иньшому місці нинішнього числа, тож не думаємо тут над ним розводитись. За те ми під важну хвилю іменем усього галицько-народнього учительства; звертаємось до краєвого Комітету вічевого із зазивом: поки ще час — хай сей Комітет починить у компетентних чинників відповідні і енергічні заходи, щоби справа управильнення платень увійшла на найближшу соймову сесію не в проєкті, зладженому Виділом краєвим і краєвою Радою шкільною, але у виді наших, а всім відомих, постулятів. А вчинити се вдасть ся тим легше, що багато деяких, послів обіцяло нам попірати в соймі наші оправдані домагання. Що правда, то — обіцянки давати є далеко легше, чим їх додержувати. А сеся — стара наче сьвіт, — істина не раз і не двічі справджувалась вже на нас. Та — мимо сього — доконьче і в останнє треба позаходитись як слід за нашим животінням...

Одночасно й ми відкликуємось в останнє до загалу послів нинішнього сойму о поперте наших оправданих домагань в ділі остаточного управильнення платень народньому учительству і спричинене ухвалення відповідного закону. Наколиж ми і тепер заведемось в наших дожданнях і надії, — навчені довголітнім досьвідом — витягнемо з того відповідні консеквенції.

Поруч з виборчою реформою — справа управильнення учительських платень є найважнішою і тому вона повинна бути уміщеною як перша точка і першого засідання найближшої соймової сесії, а не відсунена на дальший плян.

* * *

Що торкаеть ся виборчої реформи, то і в сьому ділі мусимо виявити свою думку. Галицько-народне, а в першому ряді українське, учительство домагаеть ся вже в часі найближшої сесії ухвалення нової виборчої реформи, домагаеть ся у сьому ділі нового ладу і справедливости для всіх. Куріяльний сойм — се пережиток, якому вже давно слідувало було просьпівати „вічну пам'ять“...

Хай ніхто не дивуєть ся, що у сьому ділі „сьміє“ забирати голос і народне учительство. Нинішнє учительство — се не давні дяко-учителі й органісти, які йшли під лад всяким кацикам і консисторським „володарям“. Нинішні учителі — се вільні і сьвідомі своїх прав горожани, а як такі й домагають ся того, за чим обстоює увесь наш за-

гал. Серед і для народу живемо, — тому для себе, для нього і з ним домагаємось справедливої виборчої реформи.

Як свідомі своїх прав горожани, як могуча й з'організована сила, — ми не дамошь дальше вести на пояску, не дамошь зводити ніколи нездійснюваними обіцянками, — а з ухваленем нової виборчої реформи — враз з народом спроможемошь до нового сойму вибрати таких представників, які оцінять нашу працю, наше пожертвоване ся й заслуги, та спроможесть ся на признане нам людяної і від давна вже належної нам винагороди.

Sapientī sat!

Приймак.

Еманципація — чи реманація?

(Уваги до статі Павла Кирчова).

Занудило небіжку Еву від солодкого... яблочка, а старий Адам — біди не спекатись — пішов на боротьбу. Минуло з того часу сотня літ з докладом, а водить ся теж саме, як і за небіжки. Солодкі... яблочка часом нудять, ну і ми — біди не спекатись — гребемо чорно наперед себе. Але нині, то, бува', і Адамиська заморочить тото... солоденьке... яблочко так, що волів би сарачисько закупити чудернацьких капелюхів скільки-б сама Ева забажала, але, бач, не туди!

А гладонький змий сичить і кусить і смієть ся, зівсім як за небіщика (земля йому пером) Адама. До нині „Адам“ ні при чому; усьому „Ева“ винна! Еманципантка! „Адам“ пішов на боротьбу, а „Ева“ „ізбравши благую“ — з готового лишила Адамови: охлап! Негідниця! Еманципантка! І він через неї мусить гребсти чорно наперед себе, — біди не спекатись!

Жіноче питанє — рух ще надто молоденький у нас. Та ми не можемо ставитись до нього так, як Ви ВП. Товаришу у своїй статі попробували. Адам не баба: ковтнув себе по чолі... а Ви, чи ковтнули себе по чолі, як писали сесю статью? А треба було — і то добре! Треба було подумати і по крайній мірі заощадити того призирства, від якого не буде добра ні еманципанткам ні декому з поміж нас... Десь то писав Г. Хоткевич: „така вже ми нація!“ І мав рацію. Злоби, сміху, призирства, шуток навіть там, де би треба поважно і рівноважно розбирати суть річи, у нас самих — аж кишить. Гляньте на що хочете: на відносини літературні, наукові, педагогічні, просьвітні і т. д. і т. д.

А вже отся еманципація. Скільки у нас не писало ся; ну „але то всьо по ділематорськи“. Дочитавши статью тов. Кирчова до сих слів — думаю: ну, аж сей вилущить щось поважнійшого, порушить справу основно. Та ба! Така вже ми нація! Так трошки поглядити „проти шерсти“ і на сьому конець!

Годжу ся з шан. Тов., що наші еманципантки не покинули занимати ся модою, сплетнями і т. д., однак не всі; бувають одиниці, що стоять свідомо на своїому становищі. Впрочім, котра зривас з модою, тота наражуєть ся на обмови своїх таки товаришів! Будьмо раведливі. І ми потрафимо нераз теревенити „по бабськи“ про модні штани, черевики, панами і т. д. Є між учительками і учителями всілякі голови на тім божім сьвіті.

Жіноче питанє, особливо у нас, не є покищо на властивому шляху. Абстрагуючи одначе всі блуди, мусимо замітити, що нинішня жінка

хоче визволитись і вона визволить ся! Хто так дуже сього боїть ся, хай зашиєть ся в якій сусік, або замуруєть ся в пивницю, бо иньшої ради на се нема!

Чи можливе повне відроджене і освободжене України, без відродженя і визволеня української жінки? Думаю, що ні.

Жіноче питанє повинно зайняти наші уми як одна з дуже поважних справ і ми повинні не голюкати, не висьмівати; овшім — заінтересуватись сьою справою і не боятись її, бо правдива еманципація ніколи мушині не може бути страшною. Викорінювати треба шкідливі течії в тім руху, звертати на се увагу чільнійших, свідомих справи жінок, хай вони у сьому напрямі працюють. Нам треба тямити об сьому, що визволена українська жінка може стати вітчизні в дуже великій пригоді.

Теперішнє вихованє дівчат — пожаль ся Боже! Усі ті школи, інститути, бурси і т. д. — таж се кузнї, з яких рік-річно виходять сотні кокоток, не спосібних брати жите поважно. Лихо виховують ся хлопці, але дівчата зівсім хибно. Школи дівчатам треба, але правдивої школи, а не кузнї де кують ся — ляльки! Про сєсю справу можна-б писати чимало; та рамці сьої статі до сього за вузкі.

До речі.

Обоє автори мали, здаєть ся, одно на меті: спонукати до приступленя до тов. „Взаїмна Поміч“ всіх тих, що досі находять ся поза організацією.

Та способи далеко не ті самі.

Д. О. Левицька по дружньому, по товариськи будить заспаних духів і, як женщина, знає, котра чутка струна у жінок: вдаряє в еманципацію, трясє амбіцію і приговорює: „ВП. Товаришки, працюючі на рідній ниві в учительському званю, не всі ще почувають ся до обовязку йти разом до спільної мети, — не всі належать до нашої організації, а шкода, — велика шкода, що так довго на них мусимо ждати“. Має ся вражінє, — що Шан. Товаришка хоче зігнати сими словами останки сну з повік відсталих і сплячих говаришок. Видно наглядно найкращу волю д. О. Л. і можна-б числити на усьпіх.

Інакше зробив Шан. Товариш, П. Кирчів. Він по старозавітськи взяв батога в кріпку руку: „А ви, сякі-такі, Еви; еманципантки, нероби, кокетки! Вам би лишень капелюхи, сплетні, чоловіки — хочби і підстаркуваті, аби з калиткою, а ще, чого доброго, солоденькі... яблочка (від яких нудить вас, а часом — біди не спекатись — нас морочить!) а ми через вас гребемо чорно поперед себе! Ану до товариства! Затисніть кулаки та ідіть з нами, або хоч поруч нас!“ — та батогом, батогом, батогом! „Ловкий з Вас, Товаришу, психольог!“

Вшануймо нашу національну честь, —
вшануймо наше становище!

(Д а л ь ш е).

II.

В першій частині нашої статі виказали ми, як то деякі наші товариші соромлять ся своєї рідньої мови так в слові, як і письмі і то при всіляких нагодах. Тепер звернемо увагу загалу українського учи-

тельства на иньшу прикмету деяких наших товаришів, — прикмету дуже гидку, яка є хиба наглядним приміром „інтелігенції“ і мірилом почування їх власного достоїнства, чести і... „патріотизму“.

Прикметою сьєю є: моральне і матеріальне піддержуване ворожої нам преси.

Позаяк се діло — особливо в нинішних часах — є дуже важне, проте розглянемо в ньому основнійше.

Мірилом культури кожної нації — є її преса. Преса — се животворна душа, яка оживлює тіло суспільности. Не місце нам тут розписуватись про вартість і значіне преси в поширюваню культури; скажемо лишень коротко, що: чим більше поширена є преса серед якоїсь нації, тим і культурнійшою стаєть ся та нація. Преса — се сила, се могучість, се забороло націй. Иньші народи від давна вже зрозуміли і пізнали вартість та силу преси і тому спричинили її розвиток до можливо найдальше йдучих границь, а при її помочи самі зросли в силу й повагу, та стали звісні цілому сьвітови.

Не таке дієть ся між нами, Українцями. Загально відомо — на якій уровени стоїть наша преса; а тій уровени — відповідає також уровень нашої культури.

І чому як раз між нами таке водить ся? Чому — хочаб ось, приміром, у наших сусідів, Поляків, так гарно розвиваєть ся преса? А чейже нас, Українців, майже у двоє стільки — що Поляків?!

Так, чисельно нас у двоє більше; але за те наша національна сьвідомість... у двоє меньша! Ми не доцінюємо вартости преси, ми нехтуємо ньою — себ то питомою пресою — а то й самі припинюємо її правильний і постійний розвиток.

Чи справді? — А ось і приміри.

Загально відомо, скільки то членів нашої суспільности, головнож „інтелігенції“, передплачує польські часописи й журнали. Про иньші стани нашої суспільности не станемо тутечки у сьому ділі розводитись; ми припинимось лишень над станом учительським. Не станемо під покришкою ховати сього лиха, яке вкорінилось між нами; противно — ми його витягнемо на сьвітло дня і піддамо під осуд загалу. А бажаємо вчинити се тому, щоби остаточно отворити „незрячим“ очі, представити їм лихо, яке заподівають нашій, українській справі, та вказати їм новий шлях, яким мають прямцювати до спільної мети, як що хочать зватись справдішними синами поневоленої і катованої Неньки-України.

Богато між нами, українсько-народним учительством, є таких одиниць, які української часописи, журнала, а то й книжки з правила у себе не мають, бо їх не передплачують. За те в богатюх учительських сім'ях стрінити можна не лишень часописи й журнали, але навіть і цілі бібліотечки, але в мові... польській. І шо найцікавійше — то се, що серед такого учительства стрічаємо одиниці, які чванять ся навіть... своїм патріотизмом. І як жеж тутечки погодити одно з другим? Чи сей їх „патріотизм“ не є в їх устах лишень пустою фразою, не є облудою, фарисейством і — що так скажемо — покришкою, під якою криєть ся їх рабство, а то й ще дещо гіршого?

Такі людці, коли їм дорікати зрадою народньої справи і сьвідомим скріплюванем ворожих сил, вміють — на своє „оправдане“ — найти всілякі викрути. З уст таких одиниць звичайно можна ось що почути: „е, хто би там передплачував українські часописи; або вони що варга? Вони й за дорогі і нема в них що читати(!)“. Та такі „оправданя“ — по правді є лишень викрутами і незручною обороною свойого „патріотизму“. Справдішні причини сього є далеко не ті, та

до них деяким нашим „патріотам“ якось ніяково признаватись. Та ми їх виручимо у сьому ділі і отверто заявимо, що причиною лиха є: або неуцтво даних одиниць, або... підле рабство.

Бо — чи і справді наші часописи й журнали є за дорогі? Несвідомим справи отверто заявимо, що: **ні!** Щож торкаєть ся „оправданя“, що в українських часописах „нема що читати“, — то скажемо, що таке торочити може лишень неук, який ніяк не може розчовпатись в змісті часописи, який для нього є за важкий. А по друге — то і чи може мати яке понятє про українську пресу сей, хто її дуже рідко, а то й зівсім таки не читає?...

Хто пильно розчитуєть ся в українських часописах і журналах, сей щиро й отверто мусить признати, що вони, в порівнаню з декотрими (а тих є більшість) польськими так що до змісту, як і що до стійности матеріялу, є дуже добрі, подекуди навіть і знамениті. А по друге — а чейже се преса наша, питома, рідна! Колиж вони декому й видають ся бути за дорогими, то власне сесю високу ціну передплати і вирівнюють добірністю і вартостю змісту. Коли декому сього замало, так ми скажемо, що наші часописи й журнали ще й тому „за дорогі“, бо мають за мало передплатників. Преса лишень тоді дешевіє і стаєть ся ліпшою, коли може почванитись великим числом передплатників.

Ми не станемо тут наводити статистичних даних, які торкають ся преси політичної, а припинимось лишень на педагогічній і становій. В Галичині виходить усього-на-всього один-одинісінький педагогічний журнал *Учитель* і один становий орган — *Учительське Слово*. На 3.000 українсько-народнього учительства — перший має несповна 900 передплатників, а другий дрібку більше чим 1.000. А деж останок?

Чому бодай тих одиноких двох журналів не передплачує увесь загал нашого учительства? Тутечки не може стояти иа перепоні „висока“ передплата, бо перший із тих журналів коштує річно 6 корон, а стільки-ж і другий (для звичайних членів „Взаїмної Помочи“).

Таке саме маєть ся і з політичними часописями. Рідко де можна стріннути нар. учителя (ку), який би в нинішних часах міг обійтись без політичного дневника. Та — на жаль — як то ми вже згадали, значне число українського учительства оминає свою пресу, а горнеть ся до польської, масово її передплачуючи. А що таке саме дієть ся і серед иньших станів нашої суспільности, не дивниця отже, що наша преса під'упадає, а ворожа нам зростає і змагаєть ся в силу.

Та вернімо до учительства. І хтож саме з поміж нього передплачує польські часописи? В першому ряді — недоуки, які не є в спроможі розріжнити чільного зерна від посліду. Вони ніраз не цікавлять ся статями на теми політичні; їх не обходять справи народні; вони не хотять вступати в ряди борців за волю і долю поневоленої Неньки. Ні — такі „марниці“ їх не обходять, їх „нудять!“ Вони воліють бути галапасами, прийти на готове, (ще й горлати: „о сь то ми!“) мати перед собою повний жолобець і „казету“ з преобемистою „kronik-ою“, та тьмою - тьмушою з сензаційних і кримінальних повістий та романів. А що таких „казет“ Українці не мають, то й обійдеть ся; значна частина укр. учительства відпитає шлях і до польських, а сесі якраз і переповнені таким „прецікавим“ матеріялом; — в додатку — ще й опустять дещо з передплати!

Друга причина лиха є та, що наше учительство передплачує польські часописи лишень „страха юдейска ради“ перед власттю і з превеликої льяояльности... Ну, таке поведене можна назвати лишень — підлим рабством. З болем серця — а таки отверто мусимо заявити,

що між нами таких рабів є ще доволі значне число. Та коби такі одиниці бодай отверто і щиро всюди поступали; а то вони, серед своїх, по мистецьки вміють прибраться в личину патріотизму (бодай на словах), а за те серед чужих і на ділі — дмухають в польську дудку...

(Конець буде).

М-ий.

Гарні цвѣтки з ниви нашого шкільництва.

(Кінець).

Отсе письмо є — як ми вже сказали — само собою характеристичне, а то із слідуєчих зглядів:

1) Воно під делікатною покришкою містить в собі злобний донос „czcigodnego księdza przeora“ на учителя, що той — мовляв — відзиваєть ся з „очевидним легковаженем иньших членів Ради шкільної місцевої“, отже обиджає свою найблизшу власть. Та „ks'ądz przeor“, здаєть ся, не призадумав ся над тим, що повязав із собою два — прямо суперечні факти, а саме: учитель каже раз, що „належить усі діти увільнити“, опісля майже у тій самій хвилі „противить ся всяким увільненням“. Як ті вислови погодити із собою — се хиба сам автор протоколу зможе пояснити.

А дальші слова протоколу, що „учитель опускає салю нарад та більше на засіданє не являєть ся“ — чи не виглядають також на донос?

Тепер запитаємо пана секретаря Ради шк. місцевої: Księżuniu, чи не ліпше Вам пильнувати „brewiarza“, чим бавити ся в донощика? Чи се зробили Ви „ad maiorem Dei gloriam?“

2) Причини, задля яких Рада шк. місцева поувільнювала діти від обовязку вчащаня до школи, не є предвиджені шкільними законами. А вже найцікавійше те, що члени Ради шк. місц., з предсідателем на чолі, самі свої діти увільнили „z powodu znacznego wieku (?)“. Гарний примір для иньших жителів села!

3) Що в селі не було кімнати, пригожої на шкільну салю, — се звичайний викрут членів Ради шк. місцевої, бо учитель найшов був як раз відповідну салю, в якій тепер мешкає жандарм, а мешканє для другої сили учительської було в одній хаті, недалеко школи.

4) Саля шкільна, яку Рада шк. місцева признала пригожою, мірить 6 m ширини, а 9 m вздовж, та може помістити нараз всего 40 дітей в осьми лавках, бо більше нема.

5) Заходи учителя що до побільшеня шкільної фреквенції — по думці Ради шк. місц. — впливають некористно на науку і розвій дітей! Се вже прямо сьмішне.

6) Наведений протокол не був записаний в книзі протоколів; в часі засіданя тільки секретар Ради „ks. przeor“ нотував собі щось на свистку паперу. Також ніхто з членів не підписував того протоколу. Се одначе не було перепною „ks. przeorcwi“ предложити його відпис Раді шк. окружній.

II.

Село П а ц и к і в. Школа одноклясова, з надетатовою клясою. Число дітей, обовязаних до школи, 250. Предсідателем Ради шкільної

місцевої є гр. кат. парох, о. Турчманович. Сей достойний пан-отець з початком шкільного року, с. є. 28. серпня і 8. вересня 1912. голосив прилюдно, що замкнув школу до „Покрови“ (14. жовтня), а люди найкари не боять ся, бо він за них відповість. По тій причині з початком року не вписала ся до школи ані одна дитина. Повідомлений про се окружний інспектор, поручив учителеви предклати що тиждня „виказ на кару“. Се одначе не помогло. Як лишень „виказ“ вернув у село, начальник громади (одночасно й старший брат — анальфабет) не стягав кар, а о. Турчманович голосив в церкві, що був у пана старости, який увільнив всіх від кари. В виду таких обставин про фреквенцію не могло навіть бути бесіди. До 11. падолиста вчашало до школи денно усього на всього 8—10 дітей. Учитель і учителька в днях науки сиділи цілий приписаний час у своїх клясах, хоча нераз і лучало ся, що на декотрім степені (пр. на IV.) навіть через цілий тиждень не було ані одного ученика.

Дня 11. падолиста перервано і ту псевдо-науку, позаяк розпочато генеральне чищенє, біленє і ставленє печий в шкільних кімнатах і мешканю учителя. До половини грудня шкільні комнати ще не були готові. Учитель ще заздалегідь минушого року шкільного просив членів Ради шк. місцевої, щоб ті роботи виконати підчас ферій, та відносив ся з тою справою до Ради шк. окружної. Але дарма! Заступник предсідателя Ради шк. місцевої заявив йому: „На се доволі часу! Отець парох казали що науки не буде до грудня, нема отже чого спішитись“. Ну — і так сталось.

Мимо устного і письмєнного прохання до парохіяльного уряду, до Ради шк. місцевої і 5 письм до Ради шк. окр. — заряд школи не дістав виказу дітей, уроджених в 1906 р. і обовязаних до вчашання до школи в біжучому шк. році. По тій причині першого степеня зовсім нема.

Дров для школи нема ані кусника. Учитель і учителька, від коли є в Пацикові (півтретя року), не мають в клясах на чім усісти і вчать стоячи, бо о. предсідатель не хоче справити крісел.

Письма заряду школи до Ради шк. окружної нічого не помагають: о. предсідатель сьмієть ся із всяких запоряджень сьої власти. За те на учителя сиплять ся до Ради шк. краєвої неоправдані і брехливі доноси, писані дяком; а під чийм диктатом — легко дорозуміть ся. На одному такому доносі підписав дяк 13 селян. При слідстві, переведенім окружним інспектором, вони заперечили тим доносам, заявляючи, що хтось відай без їх відома і дозволу умістив їх підписи. Учитель віддав опісля сю справу ц. к. державній прокуратурі.

Із сторожем також клопіт. В лютім 1912. сторожа цілком не було. Від 14. вересня 1912. до тепер також нема, бо о. предсідатель за кілька попередних місяців не хоче йому виплатити його належитости.

В р. шк. 1911/12 учитель з власної кишені заплатив сторожеви за 4. місяці 28 К, та о. предсідатель не хоче сьої квоти звернути. А шкільний бюджет не малий! На 1911. рік виносив 716 К, а на 1912. р. 756 К, та около 500 К краєвого додатку.

На основі §. 6. зак. кр. шк. з 23. мая 1895. (Дн. з. кр. ч. 58) Рада шк. окружна, розпорядком з 10. серпня 1911, поручила предсідателеви вильосувати половину репрезентантів громади з Ради шк. місцевої (їх триліте минуло ще в 1910 р.) Та хотяй наказ сей виданий тому півтора року, о. Турчманович його не виконав. Він — здаєть ся — побоюєть ся, щоби не стратив „предсідательства“.

От такі то річи діють ся в наших Радах шк. місцевих. Подібних випадків знаємо багато, а всі вони є наглядним доказом шкідливої діяльності Рад шкільних місцевих. Тому не перестанемо кликати: Проч з Радами шкільними місцевими!

Проект поліпшення учительської платні.

Під натиском учительських віч і станових організацій — приступила шкільна соймова комісія до виготовлення проєкту регуляції учительських поборів, та виготовила і предложила краєвому Виділові проєкт, який в головних начерках ось як представляєть ся:

- 1) Четверту клясу платні зносить ся а учителів тої кляси переносить ся до третої кляси.
- 2) Плату сьої кляси підносить ся до найвисшого ступня.
- 3) В другій клясі розкладаєть ся степені платні на три рівні часті.
- 4) Підносить ся кожде пяти літе до висоти 200 К.
- 5) Додаток на мешкане вносить в III. клясі платні: по селах 200 К, в місточках 400 К, в II. клясі платні 600 К, в I. клясі платні 800 К. — 40% сього додатку має бути вчислений до емеритури.

Попри сьому сей проєкт обнимає ще ось які предложєня: а) утворене окремого статуту для катихитів, б) зрівнанє поборів учительок (додатку на мешкане) з поборами учителів, в) знесенє т. з. материнського податку, г) признанє додатку за управительство всім директорам і управителям після числа кляс, д) признанє окремого додатку учителям з іспитом виділовим, е) унормованє поборів тимчасових учителів, ж) зрівнанє поборів емеритів з перед року 1907. з нормальними поборами, усталеними законом з 1911. р.

* * *

Коли розглянемоь пильно у сьому проєкті то побачимо, що нема нам по ньому чого доброго надїятись, що є се звичайна латанина старого строю новими латами, що не усуне він нашої нужди, а що ще важнійше не усуває найгіршого лиха: місцево-клясової системи. І знов, як бувало до тепер, ніхто з нас не знати ме коли він має перейти до висшого виміру платні,—знов полишаєть ся старостам і інспекторам вільний шлях до протегованя своїх „бен'яминків“, а кривдження нелюбих гайдамаків. І знов, як і передше, українське учительство по 25 (!) а навіть і більше літах служби побирати ме платню середного виміру, коли всякі „бен'ямінки“, „narodowi działacze“ і лизуни у тому самому окрузі вже по 10 літах служби переходити-муть до найвисшого виміру; знов учительство дождати ме по 10 і 20 літ на сталу посаду, не одержуючи ніяких додатків старшенства, ні права на емеритуру на случай нездібности до дальшої праці, ні права на заосмотрене вдів і сиріт — на случай смерти. Взагалі проєкт полишає все те, проти чого учительство бореть ся, чого ненавидить, чим обурюєть ся...

На перший погляд видаєть ся, що найліпше ще виходить учительство IV. кляси платні, бо її власне зносить ся і зрівнюєть ся з платнею учителів III. кляси; але (бо й тут не обійшлоь без „але“) заразом виключеним є, щоби сільський учитель одержав колинебудь найвисший вимір платні у сій клясі, бо закон застеріг би сей вимір учителям з місточок.

І так новий сей проєкт являєть ся під кождим ілюзоричним і то до сього ступня, що навіть Виділ краєвий не міг сим поєктом вдоволити ся, та поручив шкільній соймовій комісії виготовити новий проєкт, на засадах більше справедливих і більше поступових, хочаб в тих самих фінансових рамах.

І дійсно — шкільна соймова комісія забралась до виготовлювання нового проєкту.

Сей новий проєкт має бути виготовлений на основах особисто клясових, значить ся: після літ служби і має установити пять ранг (але не з такою платнею, як урядники державні) а учитель по певних, з гори означених літах переходив би з ранги низшої до висшої. Надто має ся признати учителям додаток активальний, якого висоту означить ся після місцевостей.

Такий проєкт був би бодай о стільки ліпший, що вкоротив би протекційну систему і дав би учителям можливість доходити своїх прав на случай покривдження.

Одначе ми навчені досьвідом, не віримо в се, щоби шкільна комісія виготовила якийсь — можливо добрий — проєкт; не віримо в се, щоби не полишила фірточки протекційній системі; не віримо взагалі, щоби сей сойм вдоволив учительство бодай в части, бодай морально, коли вже не матеріяльно.

Річию К. К. В. є: вивідати точно в якій стадії сей новий проєкт находить ся, передискутовати на засіданю та вплинути на шкільну Комісію, щоби у сьому проєкті поробила можливо найдальше ідучі зміни в хосен учительства.

Програма і інструкція

для організаційної діяльності Відділів окружних Т-а „В. П. У.“

(Дальше).

ІНСТРУКЦІЯ.

Льокаль. Організаційно зачинаєть ся акція від заснованя Відділу і вибору виділу. Зложений в сей спосіб гурток сьвідомих вже членів мусить мати точку опертя, якою є льокаль Відділу. Він потрібний для відбуваня сходин, приміщеня бібліотеки, а також на те, щоби члени знали, де стрінутись можуть, наколи приїдуть до осідку Відділу. Деякі Відділи пишуть у звітах, що власне ізза браку льокалю не могли розвинути діяльності, бо прямо не було де зійти ся. — На оплаченє льокалю не мають Відділи средств, а переважно нема потреби виключно свій льокаль удержувати. На практиці можна в сьому ділі послужити ся ріжними способами. Пр. в якійсь місцевости належать члени Відділу до касиного товариства і платять вкладки. З того титулу може Відділ домагати ся від касиного товариства часті льокалю для себе *). Можна евентуально наймити льокаль, в котрійсь іншій українській інституції, на спілку з ньою, або на спілку з котримсь місцевим товаришем-членом, або займати льокаль на спілку з „Ognisko-м“, наколиб се не перепинювало діяльності і свободі Відділу і т. п. Звичайно дають і повинні давати для Відділів безплатне приміщенє „Народні Доми“ аби иньші засібні українські ін-

*) Таке і водить ся декуди. — Р е д.

ституції. На кожний случай окружні Виділи повинні тямити, що льокаль є справою, якою на самому вступі мусять пожурити ся.

Члени Виділів окружних. Членами Виділів належить вибирати товаришів (ок), які виявляють щирю охоту послужити спільній справі і мають організаційний хист. Загальні Збори не сьміють руководитись зглядами на вік, ані трактувати виборів як нагоди до наділення почесьями осіб, які до проводу в становій організації не надають ся.— На Виділах тяжить великий обовязок і відвічальність за вислід діяльности. Тому члени Виділів мусять докладно познакомити ся з ділом, яке мають робити, так, щоби мали вироблений погляд на цілість роботи, до якої стають і зуміли добирати способів, якими обдуману програму можна здійснити. Вони обовязані: стояти в безперервному контакті із собою, Головною Управою Т-ва, членами Відділу, — читати станову і політичну пресу, брати участь в заг. зборах і довірочних нарадах, скликуваних матерним Т-вом, вироблювати собі вплив на повітову народну роботу, так, щоби учительство до сьої роботи як найширше заангажувати, дбаючи одночасно про гідьну репрезентацію нашого стану у проводі народної роботи. На вихованє таких виділових і Виділів Головна Управа Т-ва — скрізь, де сього треба — звертати-ме постійно увагу. Вплив Головної Управи довершуватись буде дорогою обіжників і переписок з вказівками, порадами і принуками, через наради делегатів Відділів і т. д., а зміряти буде до впоєня у виділових знаня предметів і духа організації, до викресаня у них охоти і пориву до діла. Теперішна неумілість і незнанє предметів душі організації доводить декуди діяльність Виділів до абсурду. Пр. таке: один Відділ львину часть енергії і гроша ложить на веденє приготавлиючих курсів гімназіяльних, хоч се річ зівсім іншої інституції, яку учительство, як члени сьої інституції, окремо може підперти. Наколи наші Відділи, як такі, будуть субагентурами ріжних інституцій, то хто властиво сповняти-ме те їх завданє, яке поручає їм наш статут? — Знов кілька Відділів обмежує свою діяльність до участі на сходинах і то сходинах, де читаєть ся лишень наукові реферати, або устроюють ся взірцеві лекції, відтак йде одна-дві бесіди про байдужність членів, а жите Відділу пливе етапами — від сходин до сходин. Які позитивні результати дасть така робота? — Неумілість, дез'орієнтація в програмі, а вкінци і безпляновість Виділів мстить ся відтак безпощадно. Члени видять се, знеохочують ся недостачою позитивного білянсу діяльности, перестають платити вкладки і бувати на сходинах. Виділи дивують ся знов — як воно могло статись, що організація — місто кріпшати — розлазить ся. Кажуть: „сходини скликаємо, членів заохочуємо і приєднуємо — а тут така байдужність!“ Видно — наші члени „лихий матеріял організаційний; на сеж — мовляв — нема способу!“ Виділи забувають, що то вони самі всьому винні! — Досі наше Т-во толерувало по деяких Відділах такий безлад, безпрограмовість, безпляновість і організаційну неумілість виділів, одначе вже крайна пора все те скоро, консеквентно і рішучо поборювати, а від Виділів жадати, щоби звернули роботу на властивий шлях. Бажатиб, щоб до сьої ціли ужити широко орґану Товариства.

Орган принесе хосен нетільки для Виділів, а і часть загалу членів — читаючи пляни і вказівки — осьвідомить ся організаційно, підбадьорить ся і зрозуміє, як то писану в статуті програму примінюєть ся на практиці. Много одиниць, обмежуючих ся тепер до формального, зимного членства, стане до органічної праці по Відділах. Треба загал навіяти духом організації не лишень поверховно. Нехай

Старий і молодий, товариші і товаришки будуть вдоволені з членства в Т-ві, нехай всі вони відчувають і видять, що Т-во ними опікується, бере їх в оборону, радить їм і допомагає; нехай пізнають програму станової організації, нехай відчують, що в Т-ві і Відділах віє рідним теплом і щирістю а також, що Т-во і Відділи є і для них, а не лишень їх фонди для Т-ва.

Виділи, які всім тут сказаним, з'уміють руководитись, можуть з надією на успіх приступати до діла.

(Дальше буде).

Про самопросвітні кружки.

Учительство чеське, як впрочім учительство всіх австрійських країв і народів, відчуваючи боляче недостачу висшої просвіти, якої задля невідповідного та хибного устрою учительських семінарій в часі своїх студій не набуло, — намагається виповнити прогалину в своєму освітанню — самоосвітанню — та радить часто над найпростішим і найдешевшим способом придбання собі висшої просвіти.

В 4. числі „Vestnika“, з 25/10. 1912 р., дораджується учителям закладати читальняні самопросвітні кружки на слідуєчих засадах:

- 1) Кружок числить найменше 5, а найбільше 20 членів.
- 2) Кожний член складає умовлений уділ 10—20 К.
- 3) Вибирається з цілника модерні наукові твори, поручені критикою, а не рекламою. З вибраних творів купує кождий член кружка за свій уділ ті твори, які йому найбільше подобаються. Закуплені книжки остають власністю члена.
- 4) Закуплені книжки опрацьовують ся в міцний переплет.
- 5) Члени кружка обов'язані куплені книжки взаємно собі випозичувати за посередництвом бібліотекаря, який веде спис книжок та випозичує їх лишень членам.
- 6) Час, у продовж якого можна держати у себе випозичену книжку, мусить бути точно означений і додержуваний.
- 7) Книжку, яку вже всі члени кружка перечитали, віддається властителеви. Рівнож віддається членови книжки, коли зістав перенесений до иньшої, віддаленої місцевости.
- 8) Хто книжок не шанує, не віддає на означений час, або випозичує самовільно иньшим особам, — нечленам кружка, — зістане з кружка виключений.

Спричинену в бібліотеці шкоду покриває сей член, що її спричинив.

Проект сей піддаємо під розвагу нашим товаришам, особливо молодшим, позаяк має він много добрих прикмет, а хосен певнійший, як з бібліотек окр. Відділів. Добір творів по бібліотеках окр. Відділів звичайно не вдовольє членів, позаяк в них переважають книжки дарові, звичайно безвартістні; бо чейже доброї книжки мало хто хоче із своєї приватної бібліотеки позбутись.

Закуплені книжки — то знов переважно звичайненькі собі твори белетристичні, які для освітанню учителя не представляють великої вартости. На закупно поважнійших творів окр. бібліотеку не стати, бо вкладки бібліотечні дуже малі, тай впливають неточно. Надто ще при закупні книжок Виділ звичайно зівсім не дбає про те, щоби придбати як найбільше книжок наукових, або популяризуєчих відомости і знанє чи то загальне чи станово-фаховє. У нього в першій мірі на

думці се, щоби за малу суму купити стіс книжок, та повеличатись успішним розвитком бібліотеки.

Зівсім инакше представляєть ся річ в кружку самопросвіти.

Тут невеликий гурт людей складає значнійшу квоту, складає її охоче, бо знає, що закуплений товар буде добірний, вибраний після вподоби члена, а надто становить приватну його власність. — Коли приміром до кружка приступить 10 членів і зложить по 10 К, то за зібрану сумку можна вже набути гарних книжок.

Числю, що за 100 К. можна набути в антикварні 20 творів строго-наукових, а надто до 80 знаменитих книжок і брошур популярно-наукових. Є що студіювати і читати хочаб і два роки. Розумієть ся, що ті самі книжки, закуплені в книгарнях, вийдуть у двоє, або і в троє дорозше.

Оплатить ся отже зложити ще корону або й більше, та вислати одного члена кружка до Львова, а сей, обійшовши всі антикварні, найде певне усе те, чого члени бажали.

Відозва

до українських організацій учительських повітів: яворівського, каменецького і турчанського.

Взиває ся Вп. Товаришів і Товаришки повітів яворівського, каменецького і турчанського, щоби взяли активну участь при доповнюючих виборах соймових послів з сих повітів, щоби допильнували самих правиборів по громадах, щоби Вп. Товариші конче старали ся бути вибраними самі на виборців і щоби приєднали як найбільше голосів в дни 30. січня с. р. для такого українського кандидата на посла до Союму, котрий без застережень дасть повну безпеку (гарантію), що буде всіми силами боронити передусім українське шкільництво і учительство і взагалі ціле учительство в краю і возьме в свою посольську програму мінімальні жаданя галицького учительства, а саме: виборене горожанських прав (прагматика службова) і признане таких поборів службових, які мають урядники чотирох ранг в державній службі.

Всякі письма і реляції в справі сих виборів належить присилати під адресою Редакції „Учительського Слова“ у Львові, улица Скарбківська ч. 33.

Краєвий Комітет.

Українські шкільні справи в Злучених Державах півн. Америки і Канаді.

В Реджайні, в Канаді, недавно тому основано українсько-англійський учительський семінар, в якому вже правильно відбуваєть ся навчанє. Школа переповнена і більш кандидатів до ньої не приймають. На курс сього семінара прийнято 45 учеників-Українців.

Українські переселенці в Злучених Державах півн. Америки вчинили замітний крок вперед, заснувавши „Просьвітну Комісію“ для попираня просьвітних і економічних інтересів українського населеня в Америці. „Просьв. Комісія“ поставила собі метою: 1) Основуване кружків тверезости; 2) Організацію народа в просьвітні відділи; 3) Улаштуване постійних, періодичних відчитів; 4) Збиране фондів на народні цілі; 5) Грошева підмога талановитим Українцям на їх образованє.

Канадійський „Новий Край“, доносячи про се, ось що пише: „Наше заморське Українство потребує як найбільше розбурханя його дрімучої сьвідомости. Наші переселенці на американській (і канадійській) землі — се переважно „новобранці“ галицького пролетаріату — бідноти. На новій землі вони звичайно пересякають мерзким матеріалізмом, і алькоголем та стають ся мертвими членами українсь-

В такому разі основане „Просьвітної Комісії“ являєть ся отже як раз на часі. Щоби зарадити великій недостатці українських учительських сил по наших, зростаючих колоніях в західній Канаді, — провінціоанальні правління Манітоби, Саскачевану і Альберти заснували у себе (кожний з окрема) учительські семінарі для фахового образования молодих Українців на народних вчителів. — Школи ці дають ученикам потрібне образование, мешканє і харч, а увесь кошт (150 доларів за один семимісячний курс) сплачують кандидати опісля (звичайно у продовж трьох років) із своєї учительської платні. Загальне число учеників у тих семінарах доходить тепер до 80. Науки в тих школах уділяють фахові, англійські учителі і в англійській викладовій мові. В тих провінціоанальних учительських школах навчають також українські вчителі української мови, літератури і історії, але — на жаль — з перервами.

Крім учителів з пов. фахових заведень — по наших колоніях вчать також англійські (і декількох наших, українських) студенти університетів і висших шкіл (колегій). А все таки шкільні комітети по українських колоніях радше приймають на вчителів своїх людей, чим чужих. Через се й багато шкіл стоїть запертих (головно в Альберті), бо „тростізи“ не годні дістати українського вчителя, а англійського не хотять.

Та попри те — усі ті повисші жерела достарчення учителів є замалі, щоби зарадити чим раз то більше зростаючому попиту за вчителями по фармерських округах так українських, як і других колоніях західної Канади, мимо гарної місячної платні 60 — 70 доларів.

(„Новий Край“).

З НИВИ СЛАВ'ЯНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА.

Видатки на шкільництво в Сербії і його стан. Бюджет сербського міністерства просьвіти на 1912 р. виносив 8,704.084 динарів. Після сум, якими розпоряджають иньші міністерства, бачимо, що один сербський горожанин платить річно на шкільництво 2·98 дін., на військо 44·78 дін., на державний довг 21·77 дін. і т. д. Із суми, якою розпоряджає міністерство просьвіти, припадає на народне шкільництво 48·5%. Як дешевою є наука і вихованє в сербських народних школах, пізнати можна із сього, що вихованє одної дитини в школі народній коштує 40·97 дін. коли наука одної дитини в школі середній — 242·52 дін., а наука одного студента університету 710·4 дін.!

Наслідки такої передешевленої осьвіти є дуже сумні. На 100 сербських горожан вміє читати і писати 21·03 прц. До школи вчащає біля 30 прц. дітей, обов'язаних до вчашаня. На одного учителя припадає 140 дітей. Невідповідних будинків шкільних є біля 90 прц., а більшість шкіл не має найпотрібніших средств і наукових приладів. Богато сіл не має зівсім шкіл. Дня 1. січня 1912 р. було в цілій Сербії 1425 народних шкіл. Цілий край ділить ся на 17 округів, а кожний округ на кілька обводів. Школи народні ділять ся на мійські і сільські, хлопчачі і дівочі. Хлопчачих мійських шкіл було 104, сільських 1158; дівочих шкіл мійських було 74, сільських 89. Разом шкіл хлопчачих 1262, дівочих 163. Число шкіл в поодиноких округах є дуже неодностайне. Коли в пожаревацькому окрузі є 167 шкіл, то в радницькому є всего 42. Понад 100 шкіл находимо в п'ятьох округах. В Білгороді є 22 школи народні. До школи вчащають нерезажно хлопці, — дівчат дуже мало. Так пр. в подрінському окрузі на 100 хлопців вчащає до школи усього 13 дівчат. Учителство є лихо платне, але за те має по кілька моргів „депутату“. Послідними часами писалось дуже часто і обширно про недостатки в сербському шкільництві — і то по всіх сербських, політичних і учительських часописах. На учительських і політичних та просьвітних зборах сербських горожан подаєть ся проєкти поправи лиха. Проєктами сими міністерство просьвіти ревно интересуєть ся, та стараєть ся завести реформи по думці волі горожан.

Шкільництво в Хорватії. Шкільна статистика виказує, що в Хорватії за мало є шкіл і учителів. Всіх народних шкіл є в Хорватії 1596. У сьому числі є малярських 68, німецьких 27, словінських 4, а хорватських 1497. Учительських сил є 3080, між ними понад 60 прц. учительок. Дітей обов'язаних до школи є 396.218, а вчащаючих 267.172. Зівсім невчащає до школи 129.000 дітей. Хлопців вчащає 72 прц., а дівчат 60 прц. На одного учителя припадає пересічно по 85 дітей, але відношенє се є в ріжних школах — ріжне і дуже часто відбігає від пересічної міри. В деяких школах припадає на одного учителя 150 і більше дітей. Так само і процент дітей, вчащаючих до школи в поодиноких округах, є дуже ріжний. Коли в одних округах на 1000 дітей вчащає до школи ледво 400, то в иньших вчащає їх біля 850.

Учительський інститут. Херсонська городська дума (мійська рада) рішила дати під учительський інститут шматок городської землі і у продовж десяти років видавати по 3.000 карбованців грошевої допомоги.

Учительський інститут відкрито дня 23 ст. ст. падолиста 1912 р. у Вологді, в Росії. На удержанє сього інститута асигнує міністерство просьвіти річно 25.000 карбованців, з того 5.000 ученикам на стипендії. До інституту прийнято 25 учеників, між якими 21. має державну стипендію.

Всячина.

З практик інспектора Мошори. Інспектор Мошоро, — се тип Вірменина чистої крови. Де треба — облесний, де треба — хитрий, а де може „macht sich wichtig“ і мстивий.

Перед двома роками написав хтось в „Ділі“ про деякі „сделки“ товмацького інспектора Мошори. Інспектор дуже ся сим обидив і підозрівав о авторство то того, то сього, то тамтого, із старших учителів, а навіть домагався від деяких поважніших товаришів, щоби на допись сесю післали до „Діла“ відповідне спростоване. Розуміть ся, що кожний індагований здвигнув лишень плечима на таке імпертигентське домагане, та на сьому справа й покінчилась. Але так воно лишень про око здається, бо Мошоро зовсім не покінчив сьої справи. Є се людина мстива аж до обридженя в сотеро більше від простого, неграмотного, некультурного мужика. Тож поклав собі за ціль: нищити гайдамаків де і як лишень може. Старшим учителям він нічого не годен вдіяти і ті його не боять ся; противно — він перед ними потепрає, бо за много знають... За те „вживає собі“ на молодших, тимчасових учителях, бо над сими має неограничену власть! Крім иньших дратувань — найзвичайнішою є недопущене до кваліфікаційних іспитів. Сей спосіб докучування і нищення молодих учителів матеріяльно став у Мошори правилом, коли ходить о Українця. І так: в послідних двох роках не допустив до іспитів слідующих товаришів: Е. Міхаловського до виділового; В. Міхаловського, У. Гладішевську, Е. Богача, В. Лукасевича і В. Волошина до кваліфікаційного. А тепер, як зачувати, наміряє недопустити до ісп. тов. П. Гринівної. За те не було случаю, щоби котрому Поляков-(ці) робив які перепони в заходах придбаня учительського патенту. Всі недопущені до іспиту є ревними учителями, а декотрі визначають ся навіть не буденним так загальним, як і фаховим знанем і тому покривджене тих товаришів являєть ся чистим варварством, злобною пімстою, негідною навіть півінтелігентного чоловіка.

Нашого посла ВП. Др. Макуха просимо, щоби звертав більше уваги на своє найблизше сусідство, та не допустив більше до переслідувань невинного учительства.

Історія з учительського царства. „Lehrer-Zeitung“ переповідає за чеською часописню „Samostatnost“, слідууючу історійку: Пізнійше, як звичайно і неожидано, дня 27. червня прибув шкільний інспектор до 2-клясової школи в Н. на візитацію. Коли учитель скінчив відпитуване, попросив його інспектор, щоби дозволив йому самому з дітьми поговорити. Діти, почав інспектор; я був з ваших відповідий вдоволений, але хочу ще знати, хто з вас потрафить виголосити гарно народні гимни? Зголосились майже всі ученики. Інспектор викликав до катедри дівчинку, Емілію Гніздек. Дівчинка чемно вклонилась і виголосила народний гимн „Kde domov můj“, при чім інспектор встав і вислухав цілого гимну стоячи, аж поки дівча, кланяючись, не закінчило: „між Чехами є моя вітчизна“. Після сього підніс інспектор висше голову, зморщив трохи брови, похвалив деклямацію і запитав: „А не знаєте ще иншого гимну“? Загальне замішане. Начеб щось чужого перетягнуло понад діточі голови. Кількох хлопців піднесло несміло руки. „Знаєте“ — сказав інспектор — „сей, під вікном, скажи якими словами починаєть ся гимн“... Запитаний несміло сказав: „Nej Slovane...“ Інспектор перебив ученикови: „хто тобі казав, що се народний гимн“? — „Отець казав, що се такий самий гимн, як: Kde domov můj“. — „А хто навчив тебе сього гимну“? — „Пан учитель“. І очі хлопця, так як і всіх иньших дітей, особливо дівчат, блищали, дивлячись на учителя і інспектора з певного рода сьвідомою рішучістю. — „А не знаєш ти — який то гимн починаєть ся словами: „Боже буде покровитель“? — „Австрійский“ — була відповідь. — „Хто потрафить виголосити?“ Зголосилась половина дітей, що інспектора вдоволило. Відходячи сказав: „На нині доволі. Коли другий раз прийду, бажавбим, щоби сьте крім чеського, всі знали також гимн австрійский“. — На повізитаційній конференції не згадав інспектор про сю подію ні одним словом. — Ми цікаві, як би то заховав ся і що би сказав та зробив перший ліпший галицький інспектор, сторож вихованя „w duszu paradowym“, наколиб так запитаний ученик відповів, що народний гимн є: „Ще не вмерла“.

Німецькі учителі в Чехах при праці поза школою. „Freie Schulzeitung“ з 5/10 с. р. вичислює, в яких інституціях і агендах, та в якому числі працює німецьке учительство в Чехах. Із сього зіставленя виходить, що найчисленнійше працює учительство в німецьких товариствах „Народної Охорони“, бо в числі 8586. До спілок шкільних належить 3527 учителів; до „Союза Німців в Чехах“ 3737; до рад громадських 8040; до товариств пожарних 2911, до вакаційних колоній 100; до товариств окраси міст 1037; дірігентами хорів є 663; громадськими писарями 230; батьками убогих 175; батьками сиротинськими 42. Членами Виділу повітового є 854; Членом Виділу краевого 1; Членами Рад шкільних місцевих 1798; окружних 91; краевої 3; почесними горожанами 98; соймовими послами 8; а послами до Ради державної 3; Членами спілок будови домів є 230; в етнографічних товариствах 5383; в „Спілках райфайзенських“ 867; в товариствах кредитових 463; в господарських 1450; овочарських 664; в спілках для збуту худоби 99; пчільничих 1039; в кон-

сумційних 168; водних 115; промислових 214; діточих захоронках 218; дешевих кухнях для дітей 1390; в товариствах музичних і співачських 3321; „Вільній школі“ 1594; в „стенографічному Союзі“ 1060; в народних бібліотеках 93; в читальнях 571; в товариствах гімнастичних 2353; в тов. діточих ігор 513; в політичних 854. В товариствах народного образования мало учительство 10.630 викладів. При списі людности було 1530 учителів списовими комісарями. Крім сього 4801 учителів брало участь в ріжних образуючих курсах; 869 було сталими кореспондентами політичних часописий. Уділи учителів в спілках виносять 96.870 К. Всі ті числа разом і поодинокі так много говорять, що заступлять найвимошнійшу, найрічевійшу статю. Працюймо так, як німецьке (або й чеське) учительство в Чехах, а безперечно здобудемо собі в суспільности таке місце, яке здобуло собі учительство в Чехах!

Стипендії на наукові подорожі. „Новое Время“ доносить: Якийсь добродій з Москви вніс в міністерство народньої просвіти чималу суму гроший на дві стипендії, по 6.000 карбованців кожда, тим вченим та педагогам, які бажають обійти, чи обіхати довкруги сьвіта з науковою метою. Стипендисти не брати муть на себе жадних обовязків крім сього, що вони повинні спинитись на якийсь час у видатній частині сьвіта і написати в міністерство просвіти свої вражіння про оглянені ними місцевости.

Віднова палати графа Розумовського. Ще в р. 1911 в містечку Батурині, конотопського повіту, почато було віднову палати гр. Кирила Розумовського, останнього гетьмана України. Палату покрито вже бляхою і зроблено дві бані, такі самі, які й ранійш там були. Крім сього мурують ще кольонни, та чинять лад в середині. До тепер на віднову сьої палати видано вже біля 20 тисяч карбованців. — („Рада“).

Оповідки.

Президія „Краєвого Комітету вічевого“, відбула 5. січня засідане у Львові. Найважнійшою точкою нарад була справа дальшої акції в цілі зреалізованя учительських постулятів.

Рішено скликати до Львова в перших днях отвореня сойму цілий Краєвий Комітет вічевий і делегатів вибраних на повітових вічах та усталено програму сього З'їзду.

Зборів. Звичайні VIII. Загальні Збори Відділу окружного відбудуть ся в комнатах „Родина“, дня 1. лютого, 1913., о год. 10. перед полуднем, з порядком дневним, який зі звігом з діяльности за 1912. р. всім членам розсилаємо. Залучений до звіту квестіонар Відділу просимо точно і подрібно виповнити. — По Загальних Зборах відбудуть ся в сали „Сокола“ рокові вечерниці з танцями. За запрошеннями просимо звертатись на адресу „Взаїмна поміч учительська“ Зборів, льокаль Т-ва „Родина“. За Виділ: Г. Маланчук, Д. Стельмах.

Загальні збори відділу окружного тов. „Взаїмна поміч галицьких і бук. учителів“ в Тернополі відбудуть ся дня 2. лютого 1913. о 11. год. перед пол. в комнатах тов. „Руська Бесіда“ з слід. порядком дневним: 1. Звіт уступаючого виділу; 2. Вибір нового Виділу. 3. Внески членів.

Зв. Загальні Збори Відділу окружного в Сколім відбудуть ся дня 1. лютого 1913. р. о год. 10. рано. Просить ся о численну участь. — *Виділ.*

Зв. Загальні Збори Відділу окружного в Галичи відбудуть ся дня 2. лютого 1913. о год. 1. по полудни, зі слідуючим порядком дневним: Отворенє Зборів; Звіт з діяльности; Відчит; Вибір нового Виділу; Внески членів. — *Виділ.*

Заходом львівського Відділу окр. Тов. „ВПУ.“ відбудуть ся у Львові, дня 1. лютого 1913. в великій сали при пл. Цловій ч. 6. вечерниці з танцями и Початок о 9. год. вечер. ВсіхВП. Товаришів(шок) з сусідних Відділів, котрі-би, за ддя браку їх адрес, або з ішних причин запрошення не отримали, сею дорогою сердечно запрошує — *Комітет.*

Турка н. С. Дня 19. грудня 1912. відбули ся Загальні Збори місцевого Відділу окр. „Вз. п. уч.“ при участі 12. членів. Зборами проводив т. Великанович, а секретарював т. Шеремета. — В справозданю своїм заявив так голова, як і секретар, що приходять з повними руками Своіх Членів, бо 12 засідань Відділу і 5 тов. сходин — з того одні в Борині — а також переведенє много організаційних справ між Товаришами в жите — суть найліпшим доказом доброї волі Виділу. Самі Збори відбули ся з правдивим заінтересованем — обговорено докладно много так станових, як і суспільних квестій, шкода тільки, що товариші так байдуже віднеслись до сих Зборів, бо більша половина, а навіть референти поодиноких точок — на поклик не явили ся! — Ся неприсутність мала свій вплив і на вибір Виділу, позаяк присутні Виділові відказали ся від дальшої участі в Виділі, а на внесенє старого Виділу вибрано т. т.: А. Жилавого з Борині — головою, Стеф. Волосянського з Волчого місто-головою, М. Бассарабу з Турки — касіером, Ал. Яворського з Яблінки н. — секретарем, а п. Ол. Яремкевичівну — контрольоркою. По новім Виділі треба много сподівати ся, бо се самі молоді і охочі люди! — В.

40 No. No.
въ годъ и
3 бесплатні
приложенія.

Открыта Подписка на 1913 г.
на ЕЖЕНЕДЪЛЬНЫЙ профессиональ-
ный и общественно-педагогическій
журналъ

Москва,
VIII годъ
изданія.

„НАРОДНЫЙ УЧИТЕЛЬ“

Съ 19 12. г. журналъ выходитъ ЕЖЕНЕДЪЛЬНО, кромѣ лѣт-
нихъ мѣсяцевъ.

Въ журналѣ участвуютъ видные дѣятели по народному образованію.

Въ составъ сотрудниковъ вошли: И. С. Абрамовъ, В. А. Анзимировъ, А. Н. Ачкасовъ, гр. Бобринская, И. П. Бѣлоконскій, В. П. и Э. О. Вахтеровы, А. Г. Вязловъ, А. Ф. Волошинъ, Д. И. Дорошенко, И. Я. Дрилахъ, Я. И. Душечкинъ, С. А. Ефремовъ, Фт. О. Жаровъ, Б. Н. Звонаревъ, Е. А. Звягинцевъ, Я. Ф. Зеленковичъ, С. А. Золотаревъ, В. Зельгаймъ, А. Е. Ивашкинъ, А. П. Иващенко, В. В. Кирьяковъ, В. С. Костромина, М. А. Крылова, К. Ф. Лебединцевъ, С. И. Лисенко, А. А. Локтинъ, Н. Д. Лубенецъ, Т. Г. Лубенецъ, Д. Е. Любченко, Н. А. Малиновскій, С. П. Мельгуновъ, Ф. П. Матушевскій, В. С. Мурзаевъ, А. Б. Петрищевъ, А. Н. Проппер, д-ръ Г. И. Ростовцевъ, С. С. Раецкій, вр. М. П. Рашковичъ, Н. Е. Румянцевъ, Л. Н. Рутценъ, С. Ф. Русова, И. Н. Сахаровъ, Н. А. Скворцовъ, В. В. Симоновскій, Б. Е. Сыроѣчковскій, О. Н. Смирновъ, С. О. Сѣрополко, д-ръ П. П. Тутышкинъ, Г. А. Фальборкъ, Св. Хатунскій, Н. В. Чеховъ, Е. Г. Шольпъ, М. Л. Цитронъ и др.

Всюду собственные корреспонденты. Живая связь съ народнымъ учительствомъ и земскими дѣятелями. Разнообразныя иллюстраціи.

Постоянные отдѣлы журнала:

I. Вопросы народнаго образованія въ Государственной Думѣ. II. Въ учительскихъ обществахъ. III. Хроника народнаго образованія. IV. Изъ жизни заграничной школы. V. Народное образованіе въ земствахъ и городахъ. VI. Внѣшкольное образованіе. VII. Педагогическое обозрѣніе. VIII. Сообщенія съ мѣстъ. IX. Новости педагогической, учебной, дѣтской и народной литературы. X. Справочныя свѣдѣнія по народному образованію. XI. Въ помощь самообразованію. XII. Среди книгъ (библиографія). XIII. Школьная практика. XIV. Письма въ редакцію. XV. Почтовый ящикъ.

Въ 1913 г. всѣ годовые подписчики получаютъ **бесплатно 3 приложенія:**

- 1) 20 Лекцій Н. Е. Румянцева по педагогической психологіи (въ 1-мъ полугодіи)
- 2) Календар-Справочникъ (2-ую часть — справочникъ 286 стр. при No 1.
- 3) Альбомъ (настѣнныхъ) портретовъ знаменитыхъ педагоговъ

Подписаная цѣна — 3 руб. — со всѣми приложеніями. Допускаеться разсрочка: при подпискѣ 2 руб. и 1. руб. къ 1 апр. За границу 5 руб.

Адресъ ред. Москва, Тварская застава, Царскій, д. 4.

Подписавшіеся до января получаютъ No. No. за декабрь **б е з п л а т н о.**

Редакторъ О. Н. Смирновъ.

Издательница Л. П. Смирнова.

Приймається ся передплата на 1913 рік

НА УКРАЇНСЬКУ ГАЗЕТУ

„РАДА“

рік видання осьмий.

„Рада“ газета політична, економічна і літературна, виходить у Києві щодня окрім понеділків і днів після великих свят.

„Рада“ дає огляди життя політичного; друкує фейлетони, а також статі критичні і твори красною письменства.

„Рада“ буде подавати звістки і статі про життя культурне, економічне і політичне, про здобутки і втрати, яких зазнає український нарід за кордоном Росії: в Галичині, Буковині, в далеких кольоніях: в Канаді в Сполучених Державах, в Бразилії. Доля та життя наших переселенців в Сибірі, на Кавказі знайдуть також освітлене на сторінках „РАДИ“.

До співробітництва в „РАДІ“ запрошено визначніші літературні і наукові сили.

„Рада“ має власних кореспондентів в Державній Думі, в Державній Раді, а також в політичних центрах Європи, в Лондоні, Парижі, Римі, Відні, Празі, Львові, Чернівцях і у всіх визначніших містах України по сей і по той бік кордону.

В 1913 р. „РАДА“ друкуватиметь ся новим, виразним і вузким письмом, і материялу буде входити в кожде число значно більше.

Передплачувати „Раду“ в Австрії найліпше через поштові уряди, бо тоді передплата виносить стільки, що і в Росії т. є. 6 руб. = 15 К. 24 с.

Кождий передплатник може одержати з адміністрації „РАДИ“ за 6 руб. „Словник української мови“ зібраний ред. журн. „Кіевская Старина“, преміований Рос. Академією Наук і виданий під редакцією і з доповненнями Б. Грінченка, в 4-ох великих томах. В книгарнях словник сей продається по 8. руб. без пересилки.

Адреса редакції і головної-контори: у Києві, Велика-Підвальна вул. ч. 6. біля золотих Воріт.